

tus erat, appellabatur. Quamquam autem sacri hymni, et Cantica post Ordinationem Episcoporum, dum in Throno collocabantur, cani passim in Ecclesia consuerint, mos tamen fuit, ut potissimum hymnus *Te Deum Laudamus* decantaretur. Solemnam benedictionem non in medio Altaris positus, ut prescribit Pontificale Romanum, sed stans in Cathedra Episcopali novus Episcopus populo dabat. Apud Latinos propria est profecto solemnis Episcopi benedictio, quae sub ea concipitur formula: *Sit nomen Domini benedictum.* Meminit quippe illius inter alios priscus Auctor Guillelmus Durandus Lib. V. *sui Rationalis*, cap. LIX. ubi etiam tradit Episcopum benedicentem tenere manum more Aaron super populum elevatam, et exemplo Jesu Christi, qui ut habetur Actorum Capite primo, ascensurus in Caelum, elevatis manibus, discipulis suis benedictionem imperitus est. Manu item plena ipsum signum Crucis in Benedictione formari solet, hoc est quinque digitis, ad quinque vulnera Jesu Christi significanda, uti observat Stephanus Duranti Lib. II. *de ritibus Ecclesiae Catholicae*. Tribus nonnulli olim Cruces digitis exprimebant, quia auctore Innocentio III. Lib. II. *Mysteriorum Missae*, cap. XLV. sub invocatione Trinitatis ipsae Cruces effingebantur.

CAPUT XIII.

De ritibus ad Sacramentum Matrimonii pertinentibus.

I. Matrimonium iam inde a prima mundi origine Deo auctore institutum, ac deinde a Christo Domino ad Sacramenti dignitatem evectum, quamvis semper sanctum ac inviolabile apud omnes fere gentes habitum fuerit, inventi sunt tamen nonnulli, qui nuptias tanquam rem illicitam tenebant. De personis matrimonii vinculo coniungendis multa disserunt Theologi et Canonistae, que a nobis ultra praetermittuntur, nonnulla quoad antiquos eius celebrandi ritus hic adnotare contenti. In primis

ergo Matrimonio praecedebant sponsalia, seu futurarum nuptiarum promissa foedera, deinde conficiebantur tabulae matrimoniales, pacta seu conditions futuri matrimonii continentes, quae tabulae signatoriis, eorum qui interfuererit annulis, obsignabantur. Eundem praeterea sponsaliorum contractum munera comitari solebant, quibus sponsa a sponso, et quandoque contrarie, donabatur. Huiusmodi munera, quae *arrhae* et *pignora* vocantur, et apud Christianos etiam usurpata fuerunt, meminit Gregorius Turonensis cap. XX. *de vitiis Patrum*. Inter munera in sponsaliis dari solita erat *annulus*, qui a viro feminae dabatur ante nuptias, dictus propterea a Tertulliano *Apologet.* cap. VI. *pronubus*. Meminit huius ritus Gregorius Turonensis in Libro *de vitiis Patrum* cap. XX. ubi agit de Leobardo, qui postea reclusus vixit in Monasterio. Sanctus Isidorus Libro XX. *Etymologiarum* id ipsum de annulis a sponso sponsae dono datis testatur, addens mulieres toto suea vitae curriculo illis tantum annulis uti, qui a viro mittebantur, nec nisi duos in digitis gestare solitas. Idem praeterea de *Divinis Officiis* capite XVIII. eundem annuli ritum docet adeo sanctum ac religiosum in Ecclesia habitum, ut in sponsaliis praetermittere nefas prope duceretur; per illam enim annuli donationem et acceptiōem mutua fides in coniugio servanda significari credebatur, sive potius casti amoris veluti nodo ac vinculo futurorum coniugum corda irretiri. Medio autem aevo passim annulus in ipsomet nuptiarum die a sponso sponsae tradebatur ante ipsas Ecclesiae fores. Sacerdos enim annulum primo accipiebat, atque super illum benedictionem quamdam recitabat. Ut initis sponsaliis maius robur ac firmitas accederet, simulque ne ansa clandestinis nuptiis praeverberetur, quidam testium numerus requirebatur: quorum nomine venire videntur adfines atque amici ex utraque parte sponsaliorum celebrationi admissi. Quot autem testes interesse deberent, non satis liquet.

II. Constituto ad celebrandas nuptias die adveniente, sponsus, et sponsa benedicendi a parentibus sistebantur

Sacerdoti ad portas Ecclesiae. Parentes autem ad Ecclesiam ferebant quoque tabulas nuptiales, ut conicere datur ex antiqua figura sponsi, atque sponsae in vetusto vitro apud Bonarrotium *Osservazioni sugli antichi vetri.* Tav. XXI. fig. 5.; in quo prope sponsam habetur volumen, quod tabulas illas indicare putavit ipse Bonarrotius. Illud porro advertere praeslat, eam olim apud Christianos obtinuisse consuetudinem, ut non modo Episcopos de fineundis nuptiis consulerent; verum etiam ut nuptiae nonnisi communibus Christianorum precibus, sacerorumque ministrorum benedictione consecrarentur. Et re quidem vera Patres diserte assertant nuptias per Sacerdotem esse benedicendas. S. Ignatius Martyr in Epistola ad Polycarpum, decere inquit, *ut ducentes uxores, et nubentes, cum Episcopi arbitrio coniungantur, ut nuptiae iuxta Domini praeceptum sint, non autem ad concupiscentiam.* Tertullianus Lib. II. *ad uxorem* num. 8. scribit, solum illud matrimonium a Deo ratum haberi, quod *Ecclesiae conciliat, confirmat oblationem, obsignat benedictionem;* ubi inter caetera illud *obsignat benedictionem dignum notatum est: innuere enim videtur, quod ecclesiastica benedictione veluti sigillo quodam nuptiae confirmarentur.* S. Basilius *Homilia VII. in Hexameron* matrimonium definit *οδιατης εὐλογίας ξυγός iugum per benedictionem impositum.* Chrysostomus *LXVIII. in Genesim* sacerdotali benedictioni matrimonii concordiam, quae Sacramenti effectus est, tribuit: *et Sacerdotes vocare, et precibus ac benedictionibus concordiam coniugii costringere.* Et Ambrosius Lib. III. Epist. 23. *Coniugium velamine sacerdotali, et benedictione sanctificari oportere scribit.* Eamdem benedictionem memorant Concilium Carthaginense IV., an. 398. ann. 13.; Siricius, *Epistola ad Himerium;* Innocentius I., *Epistola ad Victricium* capite quinto; Isidorus Hispalensis, Lib. II. *de Officiis Ecclesiasticis* capite decimo. Vix Rituale antiquum, recentiusve invenies, in quo non extet annuli benedictio, qui in celebratione Sacramenti Matrimonii ex veteri Ecclesiae ritu a sposo digito annulari sinistram manus sponsae imponi consuevit. Benedictio Nuptiarum

intra Missarum solemnia siebat post Orationem Dominicam, ut ex antiquis Sacramentorum Libris docet Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii Pape. Integralm actionem nuptialem, sive Missam propriam nuptialem ex pervertendo Gelasiano Missali, et manuscriptis codicibus Remensi et Gelloniensi legere est apud eruditissimum P. Martene Congregationis S. Mauri, Lib. I. *de antiquis Ecclesiae Ritibus*, cap. IX. art. V.

III. Ad nupliarum caeremonias pertinent dexterarum coniunctio, velatio, et coronatio. Et sane quod ad primam attinet, antiqua est ea caeremonia ab exemplo Tobiae petita, cuius meminit Tertullianus in Libro de *Ve-landis Virginibus* capite undecimo. Et S. Gregorius Nazianzenus ad Anysium scribens Epistola 57. excusansque se quod affectus aegritudine ad eius filiae nuptias venire non potuisset, ait: *Animo et voluntate adsum, simulque festum celebro, iuveniles dextras inter se iungo, atque utrasque Dei manui.* De velo autem, sive pallio, ut aiunt, quod supra coniugum capita tamdiu tensum habebatur, donec benedictio a Sacerdote daretur, loquens Ambrosius de *Virginibus* capite XV., illud *flammeum nuptiale* appellat, quod nimurum purpurei esset coloris, ad denotandum fortasse pudorem, quem in coniugio servari oportet. Eiusdem meminit etiam laudatus Pater Epistola LXX. Non minus antiqua, quam ceteri nupliarum ritus, imo si benedictionem excipias, solemnior fuit capitis coronatio; quae sic peragi consuevit. Fine iam nupliarum celebrationi imposito, novi coniuges iam discessuri, corona ex olea, ut plurimum, variis distincta taeniis caput devinciebant: ita ex Templo dimittebantur domum. Cuius ritus praxim videre est apud Palladium, in *Lausiaca, capite octavo;* Evagrium, Lib. 6. *Historiae capite primo;* Gregorium Turonensem, Lib. I. cap. 42.; Acta S. Amatoris apud Bollandum I. Maii. S. Joannes Chrysostomus *Homilia IX. in I. ad Timotheum* docet ideo ab Ecclesia coniuges donari corona, ut victoria, quam ex mundanis illecebris sanctitate morumque innocentia reportaverant,

ostenderetur: adeo ut hunc honorem nuptiis non rite initis nunquam concessum , perraro secundis reperiamus.

IV. Cum sua sint in Ecclesia poenitentiae assignata tempora , quibuscum Matrimonium , gaudiaque varia , quae nuptias comitari solent, sociari nequeunt; sapientissime omnino ab antiquis Patribus provisum est , ut nulla his temporibus inirentur matrimonia. Quae nam vero illa sint, discimus ex Concilio Ilerdensi apud Gratianum 33. q. 4. *Non oportet a septuagesima usque in Octavam Paschae, et tribus hebdomadibus ante festivitatem S. Joannis Baptiste, et ab Adventu Domini usque post Epiphaniam, nuptias celebrare, quod si factum fuerit, separantur.* Notandum hic vero est pro facilitiori intellectu olim alicubi ante Festum S. Joannis Baptiste fuisse speciem quandam Quadragesimae, at variam pro diversitate Ecclesiarum , de qua tractat Filescus in Opusculo de Quadragesima Christiana cap. III. Longum esset per diversa Christiani Orbis loca vagari, in quibus pro diversitate Ecclesiarum , diversa fuerunt statuta tempora , quibus poenitentiae peculiarisque devotionis causa vetitiae sunt celebrari nuptiae. In quibusdam Germaniae locis, diebus triginta post Assumptae in Coelum Deiparae Virginis festivitatem celebrari Matrimonium interdictum erat, uti testatur Joannes Mabillonius in suo *Germanico itinere* pag. 46. Matrimonium celebrandum esse in Ecclesia, antiquum est institutum , cuius meminisse videtur non uno in loco Tertullianus, et haec disciplina constat etiam ex aliis Patribus ac Synodis. Aliquando solemnis nuptiarum benedictio domi celebrabatur. Huius ritus exemplum praebent Acta S. Amatoris Episcopi Autiessiodorensis apud Bollandum 1. Maii.

V. Etsi matrimonia a liberis personis legitime inita receperit semper probaveritque Ecclesia, tamquam vera et indubitate Sacraenta; ipsius tamen desiderium fuit, ut nonnisi virgo virginis nuberet, secundasque nuptias , ut certa incontinentiae signa, aegre tulit. *Non prohibemus secundas nuptias, sed non probamus saepe repetitas,* inquit

S. Ambrosius Libro de Viduis capite II. Quamquam igitur veteres Patres secundas sequioresque nuptias , quippe intemperantiae macula aspersas, reprehenderint, aut saltem non probaverint, eas tamen nunquam ut illegitimas proscripserunt. Quapropter secundas nuptias Ecclesia non nisi certis legibus et conditionibus permisit. Prima fuit, ut vidua reicta mulier, non nisi integro ab obitu mariti anno evoluto, nuberet. Huius conditionis legem discimus ex Actis S. Mengoldi Martyris apud Bollandum 8. Februarii. Secunda conditio viduarum matrimonia contrahentium erat privatio benedictionis nuptialis, quae ipsis a Sacerdote non impertiebatur. Id sane disertis verbis tradit S. Caesarius Serm. 289. in Appendice novae editionis S. Augustini: *Qui uxorem optat accipere, sicut illam virginem invenire desiderat, ita ipse usque ad nuptias virgo sit; quia si non fuerit, benedictionem accipere cum sponsa non merebitur.* Tertio non solum benedictione carebant, sed neque velamine , sive flammeo ornabantur, et neque coronis a Presbytero donabantur. Tandem Ecclesia etsi secundas pateretur nuptias , secundo nubentibus poenitentiam canonicam imponebat, quam dum illi exolvebant, sacra communione carebant. Ea fuit antiquior Ecclesiae disciplina , ut docent vetustiora Concilia Ancyranum Canone decimonono, Laodicenum Canone primo, et Neocaesareense Canone tertio. Cum autem secundo nupli huic addicerentur poenitentiae , neque Presbytero licitum erat interesse eorum convivio, ut legimus in Canone LXXXIX. apud Eboracensem Episcopum , quem inter Concili Neocaesariensis canones refert Gratianus *In Cap. de his* 31. qu. 1.

CAPUT XIV.

De Benedictionibus et Processionibus.

I. Benedictio, seu benedicere, quamvis multipliciter accipi possit, tria nihilominus potissimum significat, uti post alios docet Paulus Maria Quarti in *Tractatu de Benedictionibus*, Titulo 1. Sectione 1. Primo enim significat bene loqui de alio, seu aliquem laudare, et commendare, ut in Psalmo XXXIII. *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo.* Secundo significat bona, et prospera alicui precari, et fausta ominari, ut in Psalmo III. *Super populum tuum benedictio tua.* Tertio benedicere significat consecrare, et sanctificare, seu aliquid sacri conferre rei, quae benedicitur. Alque haec Benedictio, est illa, de qua nunc agimus, estque caeremonia Ecclesiastica, qua per invocationem Divini Nominis, aliquid boni confertur, vel postulatur; quando quis scilicet ratione muneris sacri, quo fungitur, petit a Deo, ut personis, seu rebus aliquibus bona convenientia tribuat: et haec est, quae Benedictio Ecclesiastica appellatur; quippe quae nomine Ecclesiae, et ex auctoritate ei a Deo concessa completur. Tota vis igitur Benedictio Ecclesiasticarum, ut bene advertit Eveillon, est in oratione, et invocatione Ecclesiae, quae fit per eius Ministros, ut de omni genere ciborum, qui a Christianis ante esum benedicuntur, dicit Apostolus in Epistola prima ad Timotheum, capite quarto: *Sanctificatur enim per verbum Dei, et orationem.* Ideoque sicuti e Libro Numerorum Deus certam formam populo benedicendi Aaroni, et Sacerdotibus Veteris Legis praescripsit, ita Ecclesia Divino Spiritu edocta, omnium rerum benedicendarum formulas conceptis verbis definit in Libris Ritualibus, et Missalibus.

II. Aquae benedictae originem ab Apostolorum temporibus repetunt Gretserus, in *Tractatu de Benedictionibus* Lib. II. cap. IV.; Marsilius Columna, in sua *Hydrologia*;

Durandus, et alii non pauci. Quiequid autem obganniant heterodoxi, hanc aquae benedictionem ex pervetusto rito, ingenti Fidelium utilitate universa frequentat Ecclesia. Romana quidem singulis diebus Dominicis eam exequitur, excepto Paschae, et Pentecostes Festo, eo quod pridie harum solemnitatum, uti notavit Gretserus in citato opere Lib. II. cap. IV. benedicatur Fons Baptismatis, ex cuius aqua fidelibus pars aliqua etiam domum adsportanda dabatur, ut ait Durandus in suo *Rationali* Lib. IV. cap. IV. prius tamen quam Chrysma infunderetur. Sed hoc obiter dicto, notandum est illud, eamdem scilicet benedictionem aquae ex antiquo pariter instituto in usu esse apud Graecos, Armenos, Antiochenos, Syros, Aetiores, ut palam fit ex Benedictionum formulis, quas ad calcem sue *Hydrologiae* profert Marsilius Columna. Quamobrem merito ridendus Hospinianus Calvinista, qui temere asserere non erubuit, Aquam lustralem in Romana Ecclesia inventam ab aliis Ecclesias non fuisse usurpatam.

III. Benedictioni salis et aquae, de qua in praesenti agimus, Sacerdos ex veteri rito Exorcismum praemittit. De Exorcismorum antiquitate in Ecclesia, eiusque usu in variis Benedictionibus Ecclesiasticis loquuntur passim prisci Patres, ac Synodi, Ritualesque Codices, quorum loca hic recensere longum esset. Scio equidem, vehementer offendit haereticos verbo isto *Exorcizo* in Benedictionibus Salis et Aquae posito; absurdum enim videri aiunt, si creatura rationis expers exorcizetur, seu adiuvetur, cum Exorcismum, seu adiurationem nec sentiat, nec intelligat. Verum docent Theologi, et inter alios praesertim Suarez tom. II. de Religione, Lib. IV. de Adiuratione, cap. 11. num. 14. adiurationem per imperium etiam directe circa creaturas irrationalis versari posse quoad efficaciam, et effectum; non quod morale illud imperium percipient, aut ad eius intelligentiam sese moveant vel a motu desistant; sed quia efficacia, et effectus imperii ita illis a Deo imprimitur, quasi imperium ipsum intellexissent. Sic Matthei capite octavo

imperavit Salvator ventis et mari , et sequuta est obedientia non moralis , sed quasi physica. Ita enim venti , et mare Christo morem gesserunt , quasi auribus verba imperantis audivissent. Ad cuius imitationem ventis , et tempestatis , et animalibus perniciosis serpentibus , locustis , aliisque id genus , imperarunt non raro viri Sancti ad eaque imperium pervenit , non quoad intelligentiam , sed quoad vim , et efficacitatem. Insuper salis ipse Exorcismus , sicut et Oratio , *Immensam Clementiam tuam etc.* legitur quidem in recentioribus Ritualibus passim , et in antiquis Sacramentorum Libris , quos recenset Martene , et alii Rerum Ritualium Scriptores. Salis et aquae immixtionis , peracta benedictione , iam ante Durandum mentionem fecit Rabanus Libro II. *De Institutione Clericorum*, cap. LV. idque fieri ait ex divina institutione : *Quod autem sal sanctificatum aquae immiscetur , ex divina auctoritate processit; quia illud per Helisaem in fontem mitti iussit, ut sanaretur sterilitas aquarum Jericho:* Addit mox : *Nam aqua a sordibus mundat, sal putredinem fugat; aqua nitorem praebet, sal sinceritatem adhibet.* Restat , ut quaedam notemus de aquae benedictae virtute , et effectibus. Aqua benedicta fugatos daemones , morbos depulsos , ac etiam mortuos excitatos , pluribus ex Ecclesiastica Historia , et vitis Sanctorum allatis exemplis ostendit inter alios eruditus Gretserus Libro II. *de Benedictionibus* , cap. XI. et XII. Teste Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiae , S. Eugenius Diaconus puerum mortuum revocavit ad vitam aspersione aquae , quam S. Zenobius Episcopus benedixerat. Varias quaestiones de ipsa aqua benedicta , eiusque effectibus , legere est apud Theologos , et apud Scriptores , qui de ipsa peculiares Tractatus ediderunt.

IV. Benedictio novae domus suam videtur trahere originem a Veteri Testamento , ubi Deus religioso cultu voluit quidem novas populi sui domos esse consecratas , uti constat ex Capite XX. Deuteronomii , ubi scriptum legitur : *Quis est homo, qui aedificat domum novam, et non dedicavit eam?* Utraque Ecclesia Latina et Graeca domos

novas benedicit , et sicut in Latinis , ita et in Graecis Ritualibus extat Benedictio domus novae; quinimo in Euchologio , seu Rituali Graecorum a Jacobo Goar notis illustrato pag. 483. et seqq. editionis Venetae , legitur etiam Oratio in fundamento domus ponendo. Sane iam olim , ut doctus Andreas Saussay Parte II. *Panopliae Sacerdotalis* , Lib. II. art. XX. observat , apud Christifideles illa obtinuit pia consuetudo , ut domorum postes , ostia , limina , parietes , et fastigia , triumphali Crucis titulo , signaculoque salutari communirentur. Beatus Nilus scribens ad Olympiadorum Proconsulem , optare se ait , ut non tantum singulis domibus , sed quarumcumque domorum habitaculis singulis statuatur Imago Crucis , ut memoria Crucifixi semper recens in fidelium animis vigeat , et ut salutari hoc pignore habitatores , et ipsa loca a Jesu Christo protegantur: morem vero fuisse antiquum in domorum liminibus super postes Crucem Domini affigere cum hac Epigraphe : *Christus nobiscum state;* vel hac saepe , *Transite angeli percussores, viso Agni immolati salutifero signaculo, eaque figura, et inscriptione fugatas fuisse pestilentias, compressos terraemotus, fulgura dissipata, et adversa quaeque repulsa, praeclaris exemplis testantur antiqui Scriptores quos idem Saussay citato loco recenset.* In Libro Sacramentorum excerpto a Grimmoaldo Abbe ex Sanctorum Patrum Opusculis , ut inscriptio praeferit , extat Benedictio domus , quae duabus orationibus continetur. Ut autem Ritualia antiqua omittam , sequitur et in Romani Sacerdotalis Parte II. post benedictionem loci , Benedictio domus novae , variis sane precibus , orationibus , caeremoniisque concinnata.

V. Fuisse antiquum , non modo Latinae , sed et Orientalis Ecclesiae usum , ut navis peculiari oratione benedicteretur , docet nos Euchologium Graecorum , in quo legitur *Oratio in navi compingenda.* Ad latinum ritum quod spectat , quamquam in Romano Rituali et ipsa novae navis Benedictio , sicut et plures aliae , unica oratione continetur , in Sacerdotali tamen edito ab Alberto Castellano , Ordinis Praedicatorum variis caeremoniis , Psalmis ,

Precibus, Orationibus, atque Evangelii exhibetur. Virtute huiusc Benedictionis navigantes gratias consequuntur, quas Ecclesia in Oratione postulat. Quarum prima est divina protectio navigantium, quibus Deus porrigit dexteram, sicut porrexit Petro super mare ambulanti. Secunda est custodia Angelorum, ex iis orationis verbis: *Mitte Sanctum Angelum tuum de caelis etc.* Tertia est navigantium salus, et incolumitas, usque dum perveniant ad optatum portum cum omni gaudio, perfectis negotiis omnibus. Crucem consuevit in navibus collocari, testatur in Oratione, *Quod Christus sit Deus S. Joannes Chrysostomus: Crucem, inquit, ubique videre licet in mari, in naviis, in insulis.* Meminit et eius ritus S. Ambrosius in Psalmum XLVII. Praeter Crucem poni olim in naviis solitam, locatas in eisdem fuisse Sanctorum Imagines testatur inter alios Nicephorus Callistus.

VI. Usus benedicendi fruges seu segetes adhuc virentes, itemque agros, et vineas, est plane antiquus. Benedictionem novarum frugum fieri antiquitus solitam fuisse in solemnī Missa Ascensionis, alibi diximus. Teste Martene in Libro: *de antiqua Ecclesiae disciplina in divinis celebrandis Officiis* cap. XXVIII. pag. 358. haec benedictio fiebat hac praescripta Oratione: *Benedic, Domine, hos fructus novos, quos tu Domine de rore Caeli, et inundatione pluviarum ad maturitatem perducere dignatus es, ad percipiendum nobis cum gratiarum perceptione, In Nomine Domini Nostri Jesu Christi. Per quem haec omnia Domine semper bona creas etc.* Insuper hac benedictione monemur, uti inter alios observat Quarti in Tractatu de Benedictionibus Tit. III. Sectione VIII. Praeludio II. Primo, spem omnem fertilitatis, et abundantiae ponendam esse in Deo; nam, ut ait Apostolus in Epistola I. ad Corinthios, cap. II. *neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed, qui incrementum dat, Deus;* et in hunc finem pia Mater Ecclesia hanc Benedictionem instituit, ut pro incrementis frugum, et productionibus fructuum ad maturitatem ad Deum recurramus. Secundo monemur, Benedictionem esse causam fertilitatis. Tertio, hac benedi-

ctione protestamur, nos omnem solicitudinem rerum temporalium proiecere in Deum, scientes, quoniam ipsi est cura de nobis, iuxta monitum S. Petri in Epistola I. cap. I.

VII. Recte admonent Sacri Scriptores, usum laudabilem, qui apudpios fideles communis est, non sumendum sine benedictione, a Jesu Christo trahere originem, et ab Apostolis. Primo enim de Christo Domino saepe legimus in Evangelii, eum benedixisse alimenta, quae vel ipse sumpsit, vel aliis distribuit. Sic Marci Capite VI. *Acceptis panibus, intuens in caelum, benedixit.* Quamvis benedicendi sint semper cibi, ac etiam potus, saltem signaculo Crucis, ut est mos piorum complurium fideliū, potissimum id fieri debet solemnī per Sacerdotem benedictione in Pascha, iuxta antiquum ritum, cuius mentionem facit Durandus Lib. VI. *Rationalis*, cap. LXXXVI. num. 8. *De sancto die Paschae*, ubi haec habet: *In hac sancta die nihil, quod a Sacerdote non sit benedictum, comedere debemus, quia inimicus noster nunc magis satagit supplantare.* Pervetusta est apud Christianos, habeturque in antiquissimo Ordine Romano, *Benedictio Agni in Pascha.* Benedicitur, et manducatur Agnus in Pascha, uti eruditī observant, ad recolendum beneficium Sacramenti Altaris, a Jesu Christo instituti, et per agnum legalem praefigurati, quod ipse Christus declaravit, dum instituit hoc Sacramentum immediate post coenam agni legalis, et typici, dans finem figuris, et principium veritati. Insuper quum Agnus sit typus innocentiae, et symbolum praedestinatarum, uti habetur Matthaei Capite XXV. *Statuet Agnos a dextris, merito Ecclesia Agnum benedit in Pascha,* ut fideles de illo manducent eodem die; quando scilicet, impleto praeecepto Confessionis et Communionis, innocentiam sunt adepti; atque ut praedestinati adspicient ad aeternam gloriam in Pascha, quando Jesus Christus Dominus aeternitatis nobis adiutum, devicta morte, reseravit. Antiquum Ecclesiae morem benedicendi Agnum in Paschate, ut ex eo fideles venerantur, commendat vetus Missa ex Ms. Ratoldi Abbatis Corbeiensis Codice, ab Hugone Menardo edita in suis

notis ad Librum Sacramentorum S. Gregorii Papae. Extat in antiquo Romano Ordine apud Hiltprium ritus ad benedicendum Agnum in Paschate. Quamquam vero ex nostri Ritualis Romani praescripto Benedictio Agni, et carnium in Paschate unica dumtaxat Oratione continetur, duas tamen exhibet, et quidem antiquas, Sacerdotalē editum anno Christi MDLXVII.

VIII. Processiones Christiano (1) more vocantur supplicationes publicae, quae sunt solemnī ordine et ritu, procedendo ab Ecclesia ad alia loca. Sacri Scriptores docent eas nempe suam trahere originem a Veteri Testamento. Certe fuisse eas in usu saeculo Christi secundo, ex Tertulliano patet, qui variis locis eius ritus meminit, praesertim vero Libro II. ad *Uzorem* capite quarto. Celebris est et ille eiusdem Scriptoris locus in Libro de *Praescriptionibus adversus haereticos*, cap. XLIII. ubi ea verba occurunt, *Processio modesta*, quae Pamelius, aliquique eius loci Expositores de Sacris Processionibus, vel etiam tunc temporis in Ecclesia usitatis explicant. Fateri vero illud cogimus post datam Ecclesiae pacem, publicas Processiones mox coepisse solemnēs, ac frequentissimas, uti patet ex Scriptoribus *Historiae Ecclesiastice variis locis*. Crucem sacris Processionibus praferendi antiquus est Ecclesiae ritus, a priscis Patribus religiose observatus. Non una tantum, sed plures Cruces, et quidem argenteae, Processionibus praeferebantur. Crucis in Processione praeferti solitae meminit etiam Gregorius Turonensis non uno in loco, praesertim vero in Libro de *Gloria Confessorum*, cap. IXXIX. Antiquissimus etiam est Ecclesiae ritus, qui hodieque religiose servatur, ut ad Crucem in Sacris Processionibus duo lumina adhibeantur. Insuper addubitari nequit, quib. una cum ipsa Cruce praeferreretur in Sacris Processionibus Sacer Evangelii Codex. Recte ait Eveillon iusti sieni ex antiquo Ecclesiae instituto non modo apud Latinos, sed et apud Graecos, probatque ex Codino Lib. I. Cap. IV. de *Officiis Ecclesiae Constantinopolitanae*.

(1) Eveillon, de *processionibus Ecclesiasticis*, cap. I. et seqq.

EXPLICIT LIBER UNDECIMUS.

liberis patrum in ecclesiis multitudine invenitur than
accedit. 3.1. tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.2.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.3. 3.4.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.5. 3.6.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.7. 3.8.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.9. 3.10.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.11. 3.12.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.13. 3.14.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.15. 3.16.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.17. 3.18.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.19. 3.20.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.21. 3.22.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.23. 3.24.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.25. 3.26.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.27. 3.28.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.29. 3.30.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.31. 3.32.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.33. 3.34.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.35. 3.36.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.37. 3.38.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.39. 3.40.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.41. 3.42.

LIBER DUODECIMUS

DE RITIBUS ECCLESIAE IN SEPELIENDIS DEFUNCTORUM FIDELIUM CORPORIBUS, ET DE DISCIPLINA ECCLESIAE IN PUNIENDIS GRAVIORUM CRIMINUM REIS.

etiam in alijs scriptis etiam in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.43. 3.44.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.45. 3.46.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.47. 3.48.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.49. 3.50.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.51. 3.52.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.53. 3.54.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.55. 3.56.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.57. 3.58.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.59. 3.60.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.61. 3.62.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.63. 3.64.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.65. 3.66.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.67. 3.68.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.69. 3.70.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.71. 3.72.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.73. 3.74.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.75. 3.76.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.77. 3.78.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.79. 3.80.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.81. 3.82.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.83. 3.84.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.85. 3.86.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.87. 3.88.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.89. 3.90.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.91. 3.92.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.93. 3.94.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.95. 3.96.
tabernacula nostra communissima se adhuc. 3.97. 3.98.
eternis aeviis antea iam, etiam in alijs scriptis etiam
in Ecclesiis suis rite cunctis videntur antea. 3.99. 3.100.

CAPUT I.

De ritibus Ecclesiae in sepeliendis defunctorum fidelium corporibus.

I. Christiani ut certam suam de resurrectione spem testarentur, magnam funerum rationem habuerunt. Ac primo illud omnino iuvat animadvertere, nullum charitatis actum maioribus laudibus efferriri a veteribus, quam hunc sepeliendi mortuos: hinc etiam persecutionis, et pestilentiae temporibus non sine gravi vitae sua periculo illum in defunctos exercebant; qua de re Eutichianus Presbyter Romanus in Martyrologio, et in Pontificali in vita *Eutychiani* laudatur, quod per loca diversa 342. Martires manibus suis sepelierit. Et Ecclesiarum Lugdunensis, et Vieunensis fideles gravissimum animi sui dolorem declarant, quod sibi per inimicos nullo modo licuerit Martires suos humare. Tempore pestilentiae aequalem charitatem, et industriam demonstrabant; cuius rei singulare exemplum nobis suggerit Dionysius Alexandrinus apud Eusebium Lib. VII. cap. 22. in ter-